

likte şerhlerin mahiyeti değişmiştir. Daha çok divan edebiyatı örnekleri üzerine klasik estetiğin unutulmaması amacıyla yazılan şerhler üniversitelerde ilgili bölümlerin gelişmesiyle artış göstermiştir. Metnin inceliklerini ayrıntılı biçimde ortaya koymakla birlikte öğreticilik özellikleri ön plana çıktığından yeni şerhler klasik şerhler kadar edebî kıymete sahip değildir. Tâhirü'l-mevlevî'nin yakın geçmişe kadar Latin harfleriyle yayımlanmamış şerhleri ve özellikle Ali Nihad Tarlan'ın çalışmaları ile başlayan son dönem şerh faaliyetleri başta Mehmet Çavuşoğlu ve Halûk İpekten olmak üzere üniversite mensupları tarafından sürdürülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Nihad Tarlan, *Edebiyat Meseleleri*, İstanbul 1981, s. 189-202; Âmil Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 1998, s. 558-561; Yusuf Öz, *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*, Konya 1999; a.mlf., "Tuhfe-i Vehbî Şerhleri", *İlmî Araştırmalar*, sy. 5, İstanbul 1997, s. 219-232; Abdullah Çaylıoğlu, *Niyâzi-i Mısır Şerhleri*, İstanbul 1999; Muhammet Nur Doğan, "Metin Şerhi Üzerine", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler* (haz. Mehmet Kalkpaklı), İstanbul 1999, s. 422-427; Mine Mengi, *Divân Şiiri Yazıları*, Ankara 2000, s. 72-77; Cenal Kurnaz – Mustafa Tatcı, *Türk Edebiyatında Şathiyye*, Ankara 2001; İ. Hakkı Aksoyak, "Metin Şerhi", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara 2002, s. 283-290; Tunca Kortantamer, *Eski Türk Edebiyatı: Makaleler*, Ankara 2004, s. 55-64; İbrahim Hâs, *Yunus Emre'nin Bir Şiirinin Şerhi: Çıktım Erik Dalına* (haz. Mustafa Tatcı), Ankara 2004; Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun)'den *Metin Şerhi Örnekleri* (haz. Şener Demirel), Ankara 2005; Ömür Ceylan, "Yazarı Meçhul Bir Hüdâyî Şerhi", *Üsküdar Sempozyumu II: 12-13 Mart 2004: Bildiriler*, İstanbul 2005, II, 28-36; a.mlf., *Böyle Buyurdu Süfi: Tasavvuf ve Şerh Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 2005; a.mlf., *Tasavvufi Şiir Şerhleri*, İstanbul 2007; M. A. Yekta Saraç, "Şerhler", *Türk Edebiyatı Tarihi* (ed. Talât Sait Halman), İstanbul 2006, II, 121-132; a.mlf., "Tasavvuf Edebiyatına Ait Temel Bir Metin ve Türk Edebiyatına Yansımaları", *TDED*, XXX (2003), s. 445-468; İsmail Güleç, *Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri*, İstanbul 2008; Süleyman Tülüçü, "Muallakât Şerh ve Basılan-Tercümeleri", *EAÜİFD*, sy. 6 (1986), s. 253; Ali Yıldırım, "Rodosizâde'nin Kaside-i Nevruzîye Şerhi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, IX/1, Elazığ 1999, s. 217-241; Mehmet Kırbıyık, "Ferî Mehmed'in Bir Gazelinin Şerhine Dâir", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 7, Konya 2000, s. 343-360; Ahmet Kartal, "Sâdi-i Şirâzi'nin Bostân İsimli Eserinin Türkçe Tercüme ve Şerhleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy. 5, İstanbul 2001, s. 99-120; Mehmet Atalay, "Gani-yi Keşmîrî'nin Bazı Beyitlerinin Tâhirü'l-Mevlevî Tarafından Şerhi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy. 26, Erzurum 2004, s. 49-65; Mustafa Tatcı, "Üsküdarlı Ahmed Râsim'in Nâilî-i Kadîm'in Bir Gazeline Şerhi", *İlmî Araştırmalar*, sy. 19, İstanbul 2005, s. 133-140; Ozan Yılmaz, "Klasik Şerh Edebiyatı Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Der-*

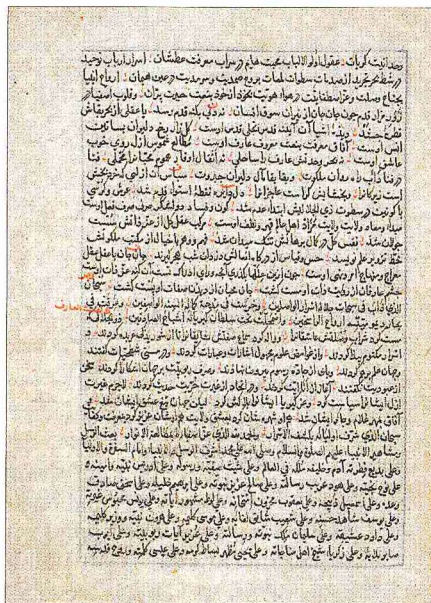
gisi, V/9, İstanbul 2007, s. 271-304; Muhammet Kuzubaş, "Muhammed Fevzi'nin Miftâhu'n-Neccât Adlı Eseri (Kasîde-i Bürde Tahmis ve Şerhi)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, I/1 (2007) (sosyalarastirmalar.com), s. 156-192; Üzeyir Aslan, "Fahri Ahmed ve Sathiyê Şerhi", *Turkish Studies*, III/4 (2008), s. 121-155; a.mlf., "XVIII. Yüzyıl Mutasavvî Şairlerinden Fahri Ahmed ve Elif-nâme Şerhi", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy. 19, İstanbul 2008, s. 156-192.

Tezler: Zafer Bulut, *El-Muallakât ve Şerhleri ile Bunların İstanbul Kütüphanelerinde Mevcut Yazmaları* (yüksek lisans tezi, 1979), İÜ Arap Dili ve Edebiyatı; Abdulkadir Güler, *Hâfiz Divânı'nın Türkçe Tercüme ve Şerhleri* (yüksek lisans tezi, 1987), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Ebubekir Sıddık Şahin, *Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri* (yüksek lisans tezi, 1997), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Ahmet Taştan, *Bir Şarih Olarak İsmail Hakkı Bursevî ve Edebi Şerhleri* (yüksek lisans tezi, 1999), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Yavuz Yılmaz, *Müstakimzâde'ye Göre Bazı Manzumelerin Şerhi* (yüksek lisans tezi, 2001), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Ozan Yılmaz, *Urft'nin Kasidelerine Yapılan Türkçe Şerhler* (yüksek lisans tezi, 2004), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Hülya Canpolat, *Sa'dî'nin Gülîstân Önsözüne Yapılan Türkçe Şerhlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi* (doktora tezi, 2006), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Resul Arıcı, *Salâhi'nin Tasavvufi Şiir Şerhleri* (yüksek lisans tezi, 2006), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Râfiye Duru, *Modern Metin Çözümleme Teknikleri Bakımından Şerh Geleneği ve İsmail Hakkı Bursevî* (doktora tezi, 2007), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Hafize Keleş, *Salâhad-din-i Üşşâkî ve Türkçe Tasavvufi Şiir Şerhleri* (yüksek lisans tezi, 2008), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖMÜR CEYLAN

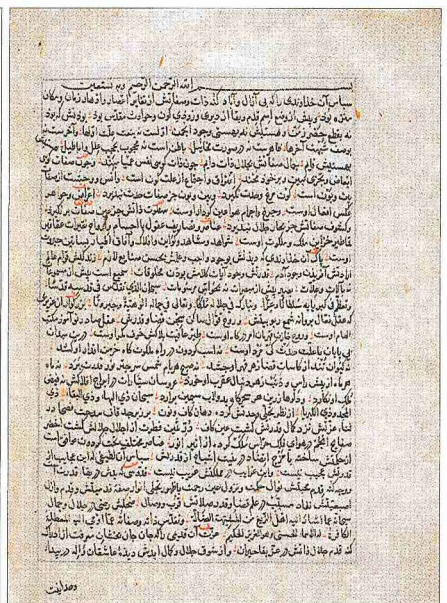
Şerh-i Şathiyyât'in ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1342/27)

ŞERH-i SADR
(bk. ŞAKK-i SADR).
ŞERH-i ŞATHİYYÂT
(شرح شطحيات)
Rûzbihân-ı Bakî'nin
(ö. 606/1209)
ilk dönem sûfilerinin
şathiyelerine dair eseri.

Cezbeli bir mutasavvî olduğundan Şattâh-ı Fârs veya Şeyh-i Şattâh diye anılan Rûzbihân-ı Bakî'nin bu Farsça eserinin temelini, Bâyezîd-i Bistâmî ile Hallâc-ı Mansûr'un şathiyelerini açıklamak amacıyla daha önce yazdığı *Manîku'l-esrâr bi-beyânî'l-envâr* adlı Arapça eser oluşturur. Bakî *Şerh-i Şathiyyât*'ta kendi mânevî tecrübeleri ve birçok sûfinin şathiyelerinin şerhini ekleyerek *Manîku'l-esrâr*'ı üç misli genişletmiştir. Müellif Pasâ'da yazmaya başladığı eserini 570'te (1174) ta'mamlamıştır.

Bakî 545 bölümden oluşan esere "Hakk'ın şathiyeleri" dediği Kur'an'daki müteşâbih âyetleri yorumlayarak başlar, ardından sûfîlerin hadis diye kabul ettiği, "Allah Âdem'i kendi sûretinde yaratmıştır" gibi ifadeler üzerinde durur. Hz. Ali'nin, "Görmediğim

bim rabbimi gördü" gibi bazı sözlerini şat-hiye olarak değerlendirip şerh eder ve Âmir b. Kays gibi tâbiînin şat-hiyelerinden örnek-ler verir. Daha sonra ilk dönem sûfîlerinden elli beş kadarına ait 192 civarında şat-hiyyi şerh eder. Bunlar arasında Bâyezîd-i Bistâmî, Ebû Bekir eş-Şîbî, Ebû Bekir el-Vâsrî, Hallâc-ı Mansûr ve Ali b. İbrâhim el-Husrî'ye ait şat-hiyeler geniş yer tutmaktadır. Bak-lî şat-hiyeleri şerh ederken Serrâc'ın *el-Lü-ma'*ından faydalanmıştır. Ancak Serrâc, Hallâc'ın şat-hiyelerinden bahsetmediği hal-de Baklî eserde en geniş yeri bunlara ayır-mıştır. Hallâc'ın *Kitâbü't-Tavâsîn*'inin tam bir şerhini içermesi (s. 456-545) eserin *Şerh-i Tavâsîn* adıyla anılmasına sebep olmuştur. Müellif eserinde "sûfîlerin nükte-leri" dediği tasavvuf terimlerinin açıklama-sına da yer vermiş, bu konuda da *el-Lü-ma'*'dan istifade ettiğini belirtmiş, kullandığı diğer eserlerin adlarını zikretmemiştir. Baklî *'Abherü'l-Âşıkîn* adlı eserinde müp-hem ve muhtasar bir şekilde ele aldığı me-seleleri burada daha geniş biçimde açık-lamıştır. Bununla birlikte *Şerh-i Şat-hiyyât* mecaz, işaret, remiz ve temsillerle dolu, anlaşılması güç bir eserdir. Nitekim müellif kitabın sonunda, "Ne dediğimi sûfîler anlar, aşk remzini anlamaya güç yetmez" diyerek bu hususa dikkat çek-miştir. Eseri iki nüshasına (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1342/27 [müellif nüshası]; Murad Molla Ktp., nr. 1271) da-yanarak neşreden Henry Corbin (Tahran 1966, 1981) girişte eseri tanıtır değerlen-dirmiş (s. 1-44), sonuna kapsamlı bir isim ve terim indeksi eklemiştir. *Şerh-i Şat-hiyyât* uzun süre bilinmediğinden daha sonra bu konuda yazılan kitaplar üzerin-de fazla etkili olmamıştır. Rûzbihân-ı Bak-lî bu eserden önce Cüneyd-i Bağdâdî ile Bâyezîd-i Bistâmî'nin şat-hiyelerine dair bir kitap yazdığını söylerse de eser günümü-ze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Baklî, *Şerh-i Şat-hiyyât* (nşr. H. Corbin), Tah-ran 1966; a.mlf., *'Abherü'l-Âşıkîn* (nşr. H. Cor-bin – Muhammed Muîn), Tahran 1987, neşreden-lerin girişi, s. 70-71; L. Massignon, "La vie et les oeuvres de Rûzbihân Bağlî", *Opera Minora* (ed. Y. Moubarac), Beirut 1963, II, 461-462; Nazif Ho-ca, *Rûzbihân al-Baklî ve Kitâb Kaşf al-Asrâr'ı ile Farsça Bâzı Şiirleri*, İstanbul 1971, s. 69-72.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

ŞERHU'I-AKÂİD

(شرح العقائد)

Necmeddin en-Nesefî'nin akaide dair risâlesine Sa'deddin et-Teftâzânî'nin (ö. 792/1390) yazdığı şerh
(bk. AKÂİDÜ'n-NESEFİ).

ŞERHU'I-ELFİYYE

(شرح ألفية)

İbn Mâlik et-Tâî'nin Arap gramerine dair *el-Elfiyye'si* üzerine Bahâeddin İbn Akil'in (ö. 769/1367) yazdığı şerh

(bk. el-ELFİYYE; İBN AKİL, Bahâeddin).

ŞERHU'I-MAKÂSİD

(شرح المقاصد)

Sa'deddin et-Teftâzânî'nin (ö. 792/1390) kelâma dair *el-Makâsîd* adlı eserine yine kendisinin yazdığı şerh
(bk. el-MAKÂSİD).

ŞERHU MEÂNİ'İ-ÂSÂR

(bk. MEÂNİ'İ-ÂSÂR).

ŞERHU'I-MEVÂKİF

(شرح المواقف)

Adudüddin el-İcî'nin *el-Mevâkıf* adlı eseri üzerine Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin (ö. 816/1413) yazdığı şerh
(bk. el-MEVÂKİF).

ŞERHU'S-SÜNNE

(شرح السنة)

Ferrâ el-Begavî'nin (ö. 516/1122) derleyip şerhettiği hadislerden oluşan eseri.

Ferrâ el-Begavî, kendisine ulaşan isnad-larla elde ettiği veya daha önceki eserler-den derlediği hadisleri kitap ve bab esa-sına göre tasnif ederek eserini meydana getirmiştir. "Muhyissünne" lakabıyla anı-lan müellif bu çalışmasıyla sünnetin ihyâ-sına hizmet etmeyi, böylece Kitap ve Sün-net'ten uzaklaşan toplumu hatalardan kur-tarmayı hedeflediğini belirtir (*Şerhu's-sün-ne*, neşredenlerin girişi, I, 2-4). İsnadla ri-vayetin terkedilmeye başlandığı bir dönem-de yaşamasına rağmen Ferrâ el-Begavî ha-disleri isnadlarıyla birlikte zikretmiş, eser-deki hadislerin büyük bir kısmını İmam Mâlik'in *el-Muvaṭṭa'*, Abdullah b. Mübâ-rek'in *Kitâbü'z-Züh'dü*, Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın *el-Muşannef*i, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ve Ahmed b. Hanbel'in *el-Müs-ned*'leri, Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi'u's-*

şahîh'leri ile bunlar üzerine yazılmış müs-tahreclerden, ayrıca Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve Dârimî'nin *es-Sünen*'lerinden der-lemiş, muhaddislerin ittifakla reddettiği hadislere yer vermemiştir. Tasnif meto-du bakımından Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şahîh*'ine, şerh yönüyle de Hattâbî'nin *Me'â-limü's-sünen*'ine benzeyen eserinde Be-gavî kendisinin *Me'âlimü't-tenzîl*'ini, Hat-tâbî'nin *Me'âlimü's-sünen*'i ve A'lâmü's-sünen'ini, Şâfiî'nin *el-Üm* ve *İhtilâfû'l-hadîs*'ini, ayrıca Taberî'nin *Câmi'u'l-be-yân*'ını kaynak olarak kullanmıştır. Dille il-gili kaynaklarının en önemlileri Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm, İbn Kuteybe ve Hattâbî'nin *Ğaribü'l-hadîs*'leri ile Muhammed b. Ahmed el-Ezherî'nin *Tehzîbü'l-luğ'a*sıdır. Öte yandan Nevevî *el-Minhâc* adlı *Şahîh-i Müslim* şerhinde, Şemseddin Kirmânî, İbn Hacer el-Askalânî ve Aynî *Şahîh-i Buhârî* şerhlerinde, Ali el-Kârî *Mirkâtü'l-mefâ-tih*'inde ve Mübârekpûrî *Tuhfetü'l-ah-vezî* adlı *Sünenü't-Tirmizî* şerhinde Be-gavî'nin eserini kaynak olarak kullanmış-lardır.

Erken dönem hadis şerhlerinden biri ka-bul edilen *Şerhu's-sünne*'nin özelliği ha-dis metinlerinde anlaşılması zor yerleri izah etmesi, garîb kelimeleri açıklaması, hadis-lerden çıkarılabilecek hükümlere işaret et-mesi, açıklamaların genellikle kısa ve özlü olmasıdır. Fıkıh konularına göre tasnif edi-len eser kırk iki kitab, 1461 bab ve 4321 hadis (Züheyr eş-Şâvîş ve Şuayb el-Arnaûṭ tahkikindeki numaralandırmaya göre 4422 hadis), bir başka sayıma göre otuz yedi kitab, 1447 bab ve 4318 hadis ihtiva et-mektedir (Sancaklı, s. 253). Bu sayılara hadislerin şerhi esnasında kaydedilen ve genellikle isnadsız olan hadisler dahil de-ğildir. *Şerhu's-sünne*'yi teşkil eden hadis-lerin yaklaşık üçte biri hem Buhârî hem Müslim'in *el-Câmi'u's-şahîh*'lerinde (müt-tefekun aleyh), üçte biri bu iki eserden sa-dece birinde, geri kalan üçte birlik kısmın çoğu *Kütüb-i Sitte*'ye dahil diğer kaynak-larda yer almaktadır. Eserde bulunan az sayıdaki zayıf hadisin bu durumuna işa-ret edilmiş olup bunların büyük çoğunlu-ğu ya râvinin zabt kusuruyla veya meçhul oluşuyla ya da likâ şartının gerçekleşme-miş olmasıyla ilgilidir. Rivayetlerin yakla-şık dörtte birinin sıhhati hakkında ise gö-rüş belirtilmemiştir. *Şerhu's-sünne*, Be-gavî'nin *Meşâbiḥü's-sünne* adlı eseriyle karşılaştırıldığında kitab ve bab adları ba-kımından aralarında büyük benzerlik ol-duğu görülür. Bununla birlikte hadislerin isnadsız alındığı *Meşâbiḥü's-sünne*'de ha-